

Реферат на тему: "Збережемо наш скарб - рідну мову"

Тематично-літературні реферати

Збережемо наш скарб -
рідну мову
Знаю, звідки радість, щастя і пісні, —
Це, як сонце зранку у моїм вікні,
Це, як роси ніжно сяють на квітках,
На взелених полях.
Це, як чути мови ніжнотонний плин,
Кожне слово дивне—сяєво перлин.
Із народам мови рідної красу,
Гордо у віки несу.
І немає сили і такого зла,
Щоб ця мова рідна в небуття пішла.
Ось тому-то вірою у моїм вікні
Сяють райдуги-пісні.
Мово наша рідна, пісня солов'я,
Мово українська, гордосте моя...
Кобзареву думу — вічний заповіт —
Чує неозорий світ.
О. Ющенко

Відомий український письменник XIX ст. Панас Мирний писав: "Найбільше і найдорожче добро кожного народу — це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, роздум, досвід, почування".

Отже, мова — це наш всенародний скарб, її треба берегти, розмножувати і передавати нащадкам.

Постарайтесь сьогодні на уроці зрозуміти, запам'ятати різні версії походження мови, відомості з історії української мови. Прислухайтеся до мудрих слів письменників і поетів, любіть, визнайте нашу рідну мову.

Спробуйте уявити один день свого життя без мови: ось ви прокинулись, мовчки одягаєтесь, снідаєте, йдете до школи. А тут? Мовчазні учні походжають широкими коридорами - і ні з ким не сперечається, не розповідає про вчорашні пригоди... Стоїть мертва тиша.

Лунає дзвоник. Ви тихенько заходите в клас, сідаєте за парту. А що далі?

Підручник у вас немає, бо немає писемної мови. Вчитель мовчить.

Чи змогли б ви в таких умовах стати фармацевтом, акушером, медсестрою?

Отже, мова — найважливіший засіб спілкування. Життя без неї уявити неможливо, це "найбільше і найдорожче добро, кожного народу".

А коли з'явилась мова? У якого племені чи народу? Де? За яких обставин? Протягом віків вчені намагалися відповісти на ці питання.

У сиву давнину навіть проводилися жорстокі експерименти.

Так історик Геродот (VI-V ст. до н.е.) розповідає, що єгипетський фараон Псамметих наказав тримати новонароджених дітей без спілкування з людьми, їм давали їжу, але з ними не розмовляли: фараон хотів дізнатися, яким буде перше слово, що вони вимовлять і дочекався. Це було щось схоже на "бекос" (діти пробелькотіли його, побачивши хліб). Фригійською мовою це буцім-то означало "Хліб". Фараон зробив висновок, що найдавнішою мовою є фригійська, а за нею з'явилась єгипетська.

Під впливом християнської релігії виникла думка; що першою мовою була давньоєврейська, а від неї походять всі інші. Адже, за Біблією, всі люди — нащадки Адама, а він розмовляє саме цією мовою.

Академік М.Я. Марр (XX ст.) висловив гіпотезу, що всі слова усіх мов походять з чотирьох складів: рош, бер, сал, йон. Хоча дуже швидко і сам від цієї версії відмовився. В 60-ті роки нашого сторіччя з'явилася думка про те, що людина запозичила звуки мови у тварини. Науковці вивчали "мову" бджіл, гусей, дельфінів, вовків, комах (наприклад, польових коників), порівнювали їх з людською.

Можливо, колись в майбутньому вчені зможуть відповісти на питання, як виникла мова, яка була першою, які звуки, слова з'явилися спочатку, які — пізніше.

Але одне зрозуміло: мова виникла тоді, коли вже були племена, причому майже кожне плем'я мало свою мову. У сусідніх племен мови були ще близькими, але що далі одне від одного жили племена, тим більше відрізнялися їхні мови.

У Новій Гвінеї ще й до сьогодні збереглося близько 620 мов, в Індії — 845.

За свідченням Геродота, скіфські племена, що в давнину жили на землях України, розмовляли сімома мовами. Тому й з'явилися в українській мові, як і в багатьох інших, різні слова, що називають одні й ті ж предмети.

Які чудесні барви у нашій рідній мові,
Які відтінки різні від Сейму аж по Сян!
У Києві говорять інакше, ніж у Львові, —
І чорногуз, і бусол, лелека і боцян...

Так наче називаєш різновиди лелек ти,
А це лиш різні назви, синонімічний ряд.
А є ще риси мови, що зветься діалекти:
Де говори місцеві на дещо інший лад.
На Київщині (в Липках) взуття зовуть обувка,
А огірок звичайний в Чернігові — гурок,
А кошик на Поліссі (в Іванкові) — кошувка,
І назви, і вимова різняться що не крок.

Д. Білоус

А які племена жили на території України?

Древляни, поляни, русичі...

Отже, наша мова успадкована від мов племен, що населяли Київську Русь.

Але ж коли вона виникла? Точної відповіді на це питання немає. В IX ст. було винайдено письмо, складена слов'янська азбука (Кирило і Мефодій були її авторами). Але володіли нею спочатку церковнослужителі. З'явилась писемна церковнослов'янська мова. За записами цією мовою ми можемо приблизно визначити, коли ж з'явилась українська мова — очевидно, ще до XI ст.

До нашого часу зберігся ізборник Святослава 1073 року, в якому зустрічаються українські слова, форми слів.

На стінах Софії Київської — відомого всьому світу собору— збереглися викарбувані церковнослов'янською мовою написи, де теж є свідчення існування української мови в XI ст.

Сучасна українська літературна мова остаточно склалася на початку XIX ст. Зачинателем її був І. Котляревський, а основоположником — Т. Шевченко.

Ще жива ти, Україно,
Ще не вмерло слово,
Встань, прокинься, пробудися,
Рідна наша мово!
Не одне лихе століття
Тиранів терпіла,
Та жила серед народу
І людям світила.
Квітла, мов лілея ніжна,
Лютою зимою,
Знала певно, що народ твій
Завжди із тобою.
Збереглася в вишиванках,
В золотому житі,
У простій бідняцькій хаті
Та в мужицькій свиті,
Тож давайте, українці,
Мову поважати,
Що пройшла через тортури
Та залізні ґрати!
Що створила, наче долю,
Пісню калинову...
Встань, прокинься, пробудися,
Рідна наша мово!
Н. Колісниченко

В 10 статті першого розділу Конституції України записано: "Державною мовою в

Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України".

Українська мова поширена також в Білорусі, Росії (головним чином на Кубані, Дону, Далекому Сході], Молдові, Казахстані, Киргизстані, Польщі, Словаччині, Канаді. США, Аргентині, Бразилії, Австралії та інших країнах.

Загальна кількість носіїв української мови — більше 43 млн. чоловік.

Всього на землі налічується, за одними даними, приблизно 5 тис. мов, за іншими — близько 3 тисяч. Ними розмовляє далеко не однакова кількість людей: китайською мовою, наприклад, говорять понад 800 млн., російською 240 млн. Українська мова належить до слов'янської групи мов, яку традиційно ділять на східнослов'янські, західнослов'янські південнослов'янські. Наша рідна мова, російська та білоруська є східнослов'янськими.

Колискова

Материнська ніжна мово!

Мово сили й простоти, —

Гей, яка ж прекрасна Ти!

Перше слово — крик любові,

Сміх і радість немовляти —

Неповторне слово "Мати" —

Про життя найперше слово...

Друге слово — гімн величний,

Грім звитяг і клекіт орлій, —

Звук "Вітчизни" неповторний

І простий, і предковічний...

Ну, а третє слово — "Мила"

Буря крові, пісня рвійна

І така, як пах любистку,

І така, як мрійка мрійна...

Перейшов усі світи я —

Є прекрасних мов багато,

Але першою, як Мати,

Серед мов одна лиш ти є.

Ти велична і проста.

Ти стара і вічно нова.

Ти могутня, рідна мово!

Мово — пісня колискова.

Мово — матері уста.

І. Багрянний

"В уяві моїй мова завжди живе поряд з піснею, сестрою її рідною, навічно злитими, здруженими уявляються мені як дві вільнокрилі птиці, — мова і пісня. Бо ж наша мова — як чарівна пісня, що вміщує в собі і палку любов до вітчизни, і ярий гнів до ворогів, і

волелюбні думи народні, і ніжні запахи рідної землі. А пісня — це найдобріша, найвиразніша мова".

П. Тичина

Вірші про українську мову

Українська мова

(Пам'яті Т.Г. Шевченка)

Діамант дорогий на дорозі лежав, —

Тим великим шляхом люд усякий минав.

І ніхто не пізнав діаманта того,

Йшли багато людей і топтали його.

Але раз тим шляхом хтось чудовий ішов,

І в пилу на шляху діамант він найшов.

Камінець дорогий він одразу пізнав,

І додому приніс, і гарненько, як знав,

Обробив, обточив дивний той камінець,

І уставив його у коштовний вінець.

Сталось диво тоді: камінець засіяв,

І промінням ясним всіх людей здивував,

І палюче огнем кольористе блищить,

І проміння його усім очі сліпить.

Так в пилу на шляху наша мова була,

І мислива рука її з пилу взяла.

Полюбила її, обробила її,

Положила на ню усі сили свої,

І в народний вінець, як в оправу, ввела,

І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.

І на злість ворогам засіяла вона,

Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.

І сіятиме вік, поки сонце стоїть,

І лихим ворогам буде очі сліпить.

Хай же ті вороги поніміють скоріш,

Наша ж мова сія щогодини ясніш!

Хай коштовним добром вона буде у нас,

Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,

Щоб, поглянувши сам на створіння своє,

Він побожно сказав: "Відкіля нам сіє?"

Самійленко В.

Мова – один з найдивовижніших скарбів, що людина створила за свою історію. Тому кожен народ береже і плекає свою мову, бо без мови немає народу.

Мова, слово такі ж необхідні людині, як хліб.

У стінах храмів і колиб

сіяє нам святково,
як сонце, випечений хліб
і виплекане слово.
І люблять люди з давнини,
як сонце незагасне
і свій духмяний хліб ясний,
і рідне слово красне.
Бо як запахне людям хліб,
їм тихо дзвонить колос,
і золотом сіяє сніп
під жайворонка голос
І мабуть, тому кожна мить
бешкетнику-харцизі
їх слово батьківське звучить
як заповідь у книзі,
цей сплав чудесній, золотий
з ядрисних зерен літер:
"Не кидай хліба, він — святий,
не кидай слів на вітер!"

Д. Білоус

Катерина Мотрич склала "Молитву до мови", в якій називає мову мудрою Берегинею українського народу.

Катерина Мотрич. Молитва до мови.

Мово! Пресвята Богородице мого народу! З чорнозему, рясту, любистку, м'яти, евшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена!

Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримача народ на небесному олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Мово! Велична молитво наша у своїй нероздільній трійці, що єси Ти і Бог-Людина, і Бог-Віра, і Бог-Надія. То ж стояла Ти на чатах коло вівтаря нашого національного храму й не впускала туди злого духа скверноти, злого духа виродження, злого духа ганьби. І висвячувала душі козацького роду. І множила край веселий, святоруський і люд хрещений талантами, невмирущим вогнем пісень і наповнювала душі Божим сяйвом золотисто-небесним, бо то кольори духовності і божого знамення.

Мово моя! Дзвонково кринице на середохресній дорозі нашої долі. Твої джерела б'ють десь від магми, тому й вогненна така. То ж зцілювача Ти стомлених духом, давала силу, здоров'я, довгий вік і навіть безсмертя тим, що пили тебе. І невмирущими ставали ті, що молилися на дароване Тобою Слово.

Стаю перед тобою на коліна і за всіх благаю: прости нас, грішних, і повернися до нашої хати, звідки.) Тебе було вигнано, вернися до краю, де "чорніше чорної землі блукають люди". То чорнобильські лики чорнобильської України, покарані Всевишнім за безпам'ятство.

Прости! Воскресни! Повернися! Возродися! Забувай віщим і вічним Словом від лісів — до моря, від гір — до степів. Освіти від мороку і освяти святоруську землю. Русь-Україну возвелич! Порятуй народ її на віки!

Наша рідна мова. Вона нам рідна, як мама і тато, як та земля, на якій ви зростаєте. Бо це мова, яку ми всі чуємо змалку, якою ми промовили свої перші слова. Ця мова зрозуміла і рідна всім свідомим українцям, так як полякам — польська, німцям — німецька, англійцям — англійська... Бо без мови немає народу. І так само, як у кожній людині є одна мама, так і мова рідна лише одна. Людина може знати дві, три і більше мов, але рідною залишається материнська мова.

Учень. Рідна мова... І чується лагідний, теплий голос матері, яким вона будить нас уранці. Хіба ще хтось вміє промовляти такі слова, як наші, українські, мами? Адже цілий світ визнає, що українська мова — чудова, мелодійна, багата.

Учениця. "Віками народ витворював цю мову, витворив її, одну з найбагатших мов слов'янства.

300 тисяч пісень склала Україна цією мовою".

Рідна мова

(Уривок)

Вивчайте, любіть свою мову,

як світлу Вітчизну любіть,

як стягів красу малинову,

як рідного неба блакить.

Нехай в твоїм серці любові

не згасне священний вогонь,

як вперше промовлене слово

на мові народу свого.

Як сонця безсмертного коло,

що креслить у небі путі,

любіть свою мову й ніколи

її не забудьте в житті.

Ми з нею відомі усюди,

усе в ній, що треба нам, є,

а хто свою мову забуде,

той серце забуде своє.

Вона, як зоря пурпурова,

що сяє з небесних висот,

і там, де звучить рідна мова,

живе український народ.

Сосюра В.

Не шкодуйте часу й зусиль для вивчення мови, боріться за її красу, правильність, багатство. Розвивайте і бережіть наш національний скарб.

Як парость виноградної лози,

Плекайте мову.

Пильно й ненастанно.

Політь бур'ян. Чистіша від сльози

Вона хай буде. Вірно і слухняно

Нехай вона щоразу служить вам.

Хоч і живе своїм живим життям.

Прислухайтесь, як океан співає —

Народ говорить.

М. Рильський